AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

AON 5551/2003

Józef Władysław MICHNIAK

STANOWISKA DOWODZENIA W WOJSKACH LĄDOWYCH

WARSZAWA 2003

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON 5551/03

Józef Władysław MICHNIAK

STANOWISKA DOWODZENIA W WOJSKACH LĄDOWYCH

WARSZAWA 2003

Recenzent

prof. dr hab. Michał HUZARSKI

Adjustacja stylistyczna

mgr Dorota PIÓRKOWSKA

Korekta

Renata CZERWIŃSKA

Grafika

Józef Władysław MICHNIAK

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103, tel. 681-40-55, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 859/2003

SPIS TREŚCI

WSTĘP

Wieloletnie dążenia Polski do pełnej integracji ze strukturami NATO zostały uwieńczone pełnoprawnym członkostwem w tym Sojuszu. Jest to niewątpliwie jedno z najważniejszych wydarzeń w dziejach najnowszej historii naszego państwa i które wywiera istotny wpływ na zmiany strukturalne SZ RP i w narodowej sztuce wojennej, która musi być obecnie postrzegana nie tylko w kategoriach narodowych, ale przede wszystkim w sojuszniczych. Zmiany te w stosownym zakresie dotyczą również systemu dowodzenia, a w nim także struktur organizacyjno-funkcjonalnych stanowisk dowodzenia oraz jednostek wsparcia dowodzenia wojsk lądowych.

W tym miejscu warto przypomnieć, że dowodzenie określa się jako złożoną i wielofunkcyjną działalność dowództw różnych szczebli organizacyjnych sił zbrojnych w całości, a także poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk. Dowodzenie jest procesem decyzyjnym czyli ciągiem operacji na zbiorach informacji: o wojskach własnych, wojskach przeciwnika, warunkach działania. Istotą dowodzenia jest podejmowanie decyzji o sposobie realizacji zadania, a więc są to działania oparte na rezultatach twórczego myślenia, stanowiące ciąg rozwiązań określonych sytuacji decyzyjnych.

Dowodzenie zatem to proces planowania, organizowania, przewodzenia (motywowania) i kontrolowania działania wojsk oraz wykorzystania przydzielonych im zasobów dla osiągnięcia określonych celów, związanych w czasie pokoju – z przygotowaniem, a w czasie kryzysu lub wojny – z bezpośrednim prowadzeniem działań. Jest to proces, poprzez który dowódca narzuca swoją wolę i zamiary podwładnym oraz w ramach którego wspomagany przez swój sztab planuje, organizuje, koordynuje i ukierunkowuje działania podległych mu sił przez użycie standardowych procedur działania i wszelkich dostępnych środków przekazywania informacji. Zatem dowodzenie jako całokształt celowej działalności dowódcy i jego organów sztabowych musi być realizowane w ramach jasno określonego *systemu dowodzenia*, zapewniającego właściwe przygotowanie wojsk do jak najlepsze-

go osiągnięcia celu zorganizowanego działania i wysoką gotowość do działań w okresie pokoju, kryzysu lub wojny.

Proces dowodzenia jest procesem ciągłym, a dowodzenie, jako specyficzna forma kierowania, jest procesem informacyjno-decyzyjnym, którego celem jest takie oddziaływanie na procesy w systemie działań, aby zadania otrzymane do realizacji zostały wykonane w wymaganym czasie i przy najmniejszych stratach własnych sił i środków. Dla sprawnego przełożenia decyzji konstytucyjnych władz państwowych na siły zbrojne RP i skutecznego dowodzenia nimi w okresie pokoju, kryzysu i wojny organizuje się system dowodzenia. Jego zasadniczymi elementami składowymi są:

- *Hierarchicznie usytuowane organy dowodzenia, tzn. zespoły dowódczo-sztabowe z ich procedurami działania i sformalizowanymi więziami informacyjnymi;*
- *Stacjonarna infrastruktura informatyczno-telekomunikacyjna;*
- *Mobilne siły i środki łączności oraz elementy zabezpieczenia jednostek wsparcia dowodzenia.*

1. UWARUNKOWANIA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ SYSTEMU DOWODZENIA

Struktura organizacyjna systemu dowodzenia, który z założenia jest wieloszczeblowy i wielofunkcyjny z elementami sprzężeń zwrotnych, powinna zapewniać ciągłą wymianę informacji pomiędzy jego poszczególnymi elementami. Jest to system integrujący personel, strukturę organizacyjną, zasady i procedury działania, sprzęt, obiekty oraz sieć łączności. Zapewnia terminowe dostarczenie organom dowodzenia odpowiednich danych niezbędnych do planowania, organizowania, motywowania i kontroli.

Zorganizowanie systemu dowodzenia na potrzeby współczesnego dowodzenia wojskami w różnego rodzaju działaniach podczas pokoju, kryzysu czy ostatecznie na polu walki ulega poważnej komplikacji. Wpływ na to ma zarówno oddziaływanie środowiska (otoczenia), jak i potrzeby angażowania w działaniach wysoce manewrowych sił. Sił zdolnych do szybkiego przemieszczania się zarówno drogą lądową, powietrzną czy też wodną, wyposażonych ponadto w różnorodny sprzęt i mogących działać w każdych warunkach meteorologicznych, terenowych oraz elektromagnetycznych. Należy również pamiętać o konieczności zapewnienia dowódcy oraz podległym mu organom sztabowym możliwości dowodzenia i współdziałania zarówno w ramach działań sił połączonych, jak również wielonarodowych sił połączonych.

W związku z tak (w skrócie) scharakteryzowanymi zadaniami systemu dowodzenia i na tle oczekujących wojska lądowe zadań, należy liczyć się z poważnymi zakłóceniami w funkcjonowaniu systemu obiegu informacji pomiędzy poszczególnymi organami dowodzenia, szczególnie gdy eliminujemy w naszej codzienności elementy wrośnięte w naszą polską, narodową praktykę dowodzenia. Oczywiście

wpływa i będzie to ujemnie wpływać na efektywność dowodzenia wojskami, oraz naruszy równowagę pomiędzy poszczególnymi fazami procesu dowodzenia, szczególnie pomiędzy fazą planowania (działań) oraz fazą kontroli (ich przebiegu). Zagrożenia te narzucają konieczność stałego usprawniania zarówno pracy organów dowodzenia, jak i wykorzystaniu środków dowodzenia znajdujących się w strukturach organizacyjnych jednostek wsparcia dowodzenia, a także wzmocnienia ich nowymi – zautomatyzowanymi systemami wsparcia dowodzenia i sterowania środkami walki. W celu zapewnienia ciągłości dowodzenia w trakcie organizowania systemu dowodzenia, należy bezwzględnie przestrzegać następujących zasad:

♦ dowódca jednostki wspierającej odpowiedzialny jest za organizację wymiany informacji z jednostką wspieraną;

♦ w trakcie organizacji współdziałania dowódca znajdujący się na lewym skrzydle odpowiedzialny jest za organizację systemu wymiany informacji z sąsiadem z prawej (jeżeli nie zmienią tego rozkazy);

♦ dowódca odpowiedzialny jest za organizację systemu dowodzenia w tym:

– *za organizację dowodzenia na własnym szczeblu,*
– *za organizację dowodzenia z podwładnymi,*
– *za organizację dowodzenia z jednostkami przydzielonymi;*

♦ organizacja pracy na stanowiskach dowodzenia powinna zapewniać ich ciągłą pracę, w związku z tym skład osobowy najczęściej dzieli się na dwie zmiany (dotyczy to GSD);

♦ w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia organizuje się, zapasowe stanowisko dowodzenia, chociażby w wersji „ZSD mini"– przejmujące zasadnicze funkcje GSD lub TSD w wypadku ich zniszczenia;

♦ w szczególnych przypadkach, np. działaniach manewrowych, wymagających dużej mobilności, w celu zapewnienia ciągłości i żywotności systemu dowodzenia taką rolę może spełniać – stale funkcjonujące wysunięte stanowisko dowodzenia lub to co proponuję – **„ZSD mini"**.

Z chwilą naszego przystąpienia do NATO zmieniła się nasza dotychczasowa filozofia organizacji dowodzenia siłami zbrojnymi. W założeniach i przewidywaniach musimy bowiem uwzględnić konieczność wkomponowania naszego systemu dowodzenia w system

sojuszniczy. Przy opracowywaniu prognozy systemu dowodzenia wojsk lądowych na najbliższe lata na potrzeby procesu dydaktycznego za podstawę przyjęto aktualny stan prawny, potrzeby narodowe, wymagania NATO, a także odpowiednie założenia organizacji dowodzenia, zgodne z ogólnymi zasadami i wymaganiami w tym zakresie. Ponadto wprowadzone zmiany są ukierunkowane na pełną integrację ze strukturami NATO oraz na wdrażanie, w miarę możliwości, zachodnioeuropejskich standardów.

Aktualnie realizujemy w teorii i praktyce dowodzenia założenia systemu dowodzenia SZ RP, które w formie ogólnej zostały zawarte (rys.1.1) w „Programie przebudowy i modernizacji technicznej SZ RP w latach 2001–2006" – przyjętym przez rząd RP oraz bardziej szczegółowo w formie graficznej i opisowej (rys. 1.2) w „Planie przebudowy i modernizacji technicznej systemu dowodzenia i łączności SZ RP w latach 2001–2006", który 28.03.2001 r. został zatwierdzony przez ministra obrony narodowej, a także w „Planie Operacyjnym – CONOPS", zaakceptowanym przez szefa SG WP.

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

AKCEPTUJĘ
MINISTER OBRONY NARODOWEJ

/-/ Bronisław KOMOROWSKI

PROGRAM
PRZEBUDOWY I MODERNIZACJI TECHNICZNEJ
SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W LATACH 2001-2006

SZEF
SZTABU GENERALNEGO WP

/-/ gen broni Czesław PIĄTAS

WARSZAWA
Styczeń 2001 roku

Rys. 1.1. Program przebudowy i modernizacji technicznej SZ RP w latach 2001–2006

GENERALNY ZARZĄ DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI P-6

ZATWIERDZAM
MINISTER OBRONY NARODOWEJ

/-/ Bronisław KOMOROWSKI

PLAN
PRZEBUDOWY I MODERNIZACJI TECHNICZNEJ
SYSTEMU DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI SIŁ ZBROJNYCH RP
W LATACH 2001-2006

SZEF
SZTABU GENERALNEGO WP

/-/ gen broni Czesław PIĄTAS

SZEF
GENERALNEGO ZARZĄDU
DOWODZENIA I ŁĄCZNOŚCI P-6

/-/ gen. bryg. Wojciech KUBIAK

Rys. 1.2. Plan przebudowy i modernizacji technicznej systemu dowodzenia i łączności SZ RP w latach 2001–2006

Faktem też stała się sytuacja, w której dowodzenie wojskami lądowymi SZ RP może być realizowane w dwóch płaszczyznach:

– ***płaszczyzna pierwsza*** – *to system dowodzenia w ramach Sojuszu (koalicji)* obejmujący dowództwa strategiczne, regionalne, podregionalne (komponentowe) oraz organy przeznaczone do dowodzenia formacjami zbrojnymi poszczególnych państw podporządkowanych tym dowództwom;

– ***płaszczyzna druga*** – *to narodowy system dowodzenia SZ,* jako integralna część systemu kierowania obroną państwa, przeznaczony do dowodzenia siłami zbrojnymi na obszarze kraju, współdziałający z system sojuszniczym. Spełniać on będzie także rolę zabezpieczającą działania wojsk operacyjnych wydzielanych do zgrupowań sojuszniczych oraz dowodzenia wojskami pozostającymi na obszarze kraju.

Tendencje i kierunki zmian strukturalno-organizacyjnych i charakter funkcjonowania systemu dowodzenia NATO, wskazują na przyjęcie takiego rozwiązania, którego istotą byłoby pełne i zintegrowane dowodzenie wszystkimi rodzajami sił zbrojnych przez jeden organ dowodzenia na szczeblu strategicznym oraz rozgraniczenie funk-

cji dowodzenia operacyjnego od funkcji kierowania wszechstronnym zabezpieczeniem działań zbrojnych.

Takie podejście do problemu wynika z szeregu uwarunkowań, które uwzględniliśmy przy tworzeniu nowej konfiguracji strukturalno-funkcjonalnej systemu dowodzenia wojsk lądowych SZ RP.

1. Pierwsza grupa uwarunkowań to tzw. potrzeby narodowe, głównie w zakresie bezpieczeństwa państwa, obligujące do uwzględnienia:

- *postanowień konstytucyjnych;*
- *strategii bezpieczeństwa państwa i strategii obronnej RP;*
- *aktualnej sytuacji polityczno-militarnej, tj. skali i stopnia zagrożeń różnego rodzaju;*
- *struktury (składu) organizacyjnej sił zbrojnych oraz całego resortu ON;*
- *planów użycia sił zbrojnych, zgodnie z planami operacyjnymi (Contingency Plannig for Poland);*
- *innych obowiązujących dokumentów dyrektywnych, zwłaszcza Ustawy o MON w czasie „P".*

2. Druga grupa uwarunkowań to tzw. wymagania NATO, które obligują do uwzględnienia:

– *gotowości do wykonania pełnego spektrum zadań i misji (zgodnie z celem „Inicjatywy Zdolności Obronnych";*

– *celów dla SZ RP, zwłaszcza TG27001 i TL2721 zapewniających spójność organów dowodzenia oraz ciągłe i bezkolizyjne współdziałanie;*

– *zadań w zakresie integracji, standaryzacji zasad i procedur działania;*

– *zasad sprawnego przekazania dowodzenia siłami operacyjnymi (Transfer of Authority) dowództwom sojuszniczym;*

– *obowiązku zapewnienia ciągłego i wszechstronnego zabezpieczenia wojsk operacyjnych będących w podporządkowaniu sojuszniczym i realizujących zadania w ramach zgrupowań wielonarodowych;*

– *możliwości realizacji pełnego spektrum zadań i zobowiązań wynikających z roli państwa gospodarza (HNS).*

3. Trzecia grupa uwarunkowań to tzw. ogólne zasady i wymagania dowodzenia wojskami polegające m.in. na:

– przestrzeganiu zasady jednoosobowego dowodzenia i jednoznacznej odpowiedzialności za realizację zadań;

– przejrzystych relacjach podporządkowania dowództw i wojsk oraz zakresach kompetencyjnych dowódców i sztabów na wszystkich szczeblach organizacyjnych dowodzenia;

– integracji dowodzenia wszystkimi rodzajami sił zbrojnych przez jeden połączony organ dowodzenia;

– spełnieniu głównych wymagań dowodzenia, tj. efektywności, ciągłości i żywotności.

Z przedstawionych wymagań i uwarunkowań, wyspecyfikowano zasadnicze założenia organizacji systemu dowodzenia. Według autora powinny być one następujące:

1. Struktura systemu dowodzenia czasu „W" powinna w maksymalnym stopniu odpowiadać strukturze organizacyjnej SZ w czasie „P", i „K" zwłaszcza w odniesieniu do liczby szczebli organizacyjnych wojsk i relacji podporządkowania organów dowodzenia;

2. Ministerstwo ON wraz ze Sztabem Generalnym WP powinno zachować swój status we wszystkich stanach gotowości obronnej kraju, spełniając rolę głównego organu wykonawczego dla naczelnych organów kierowania obroną państwa, w niezmienionej strukturze i roli, skupiając się w swoim działaniu na zasadniczych problemach obrony kraju. Szef SG WP na czas „W" tak jak w czasie „P" pozostaje członkiem Komitetu Wojskowego NATO;

3. Przewiduje się, iż na czas „W", stanowisko kierowania MON wejdzie w skład sieci stanowisk kierowania obroną państwa;

4. Oprócz organów kierowania obroną państwa na czas „W" niezbędne będzie posiadanie jednego strategicznego organu dowodzenia siłami zbrojnymi przeznaczonego głównie do realizacji zadań wynikających z decyzji polityczno-militarnych określonych przez naczelne organy państwa, zwłaszcza w sytuacjach pozostawienia całych SZ RP w podporządkowaniu narodowym.

W tej sytuacji przyjęto, iż w czasie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej sił zbrojnych, ich mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania, dowodzenie nimi oraz przygotowanie (korektę) planów narodowej operacji połączonej, powinien realizować **szef** (do momentu wyznaczenia naczelnego dowódcy) **Sztabu Sił Połączonych.**

Istotą tego rozwiązania jest pozostawienie Ministerstwu ON (w tym SG WP) na czas „W", takiej samej roli i miejsca w Systemie Kierowania Obroną Państwa (SKOP) jak w czasie pokoju („P") i kryzysu („K") oraz utworzenie strategicznego organu dowodzenia – ***Sztabu Sił Połączonych***, który zdolny będzie do kierowania połączonymi operacjami oraz będzie posiadać większe możliwości mobilno-operacyjne. **Sztab Sił Połączonych** przeznaczony byłby do wykonywania zadań w zakresie:

– *realizacji postanowień dyrektywnych naczelnych organów państwowych;*

– *generowanie potrzeb związanych z zabezpieczeniem działań sił połączonych;*

– *planowanie (korekta lub plan alternatywny), organizowanie i dowodzenia siłami połączonymi w narodowych działaniach połączonych;*

– *współuczestnictwo w planowaniu i organizowaniu działań sojuszniczych na terenie kraju.*

Sztab Sił Połączonych powinien być tworzony głównie na bazie obecnych dowództw RSZ, a także określonych jednostek organizacyjnych MON. Jego struktura organizacyjno-funkcjonalna powinna umożliwiać realizację zadań ze stanowisk stacjonarnych i stacjonarno-mobilnych. Po przejęciu dowodzenia nad całością sił operacyjnych przez dowództwo natowskie lub Wielonarodowe Dowództwo Sił Operacyjnych (ang. CJTF), dowodzić będzie pozostałą częścią sił w ramach powszechnej obrony narodowej – realizując zadania wynikające z sojuszniczego planu obrony jak i potrzeb narodowych, w tym koordynacja i współudział w realizacji zadań HNS. Ideę Systemu Dowodzenia SZ RP na czas „W" wraz z przewidywanymi zasadniczymi relacjami dowodzenia i współdziałania z organami sojuszniczymi oraz naczelnymi organami kierowania obronnością państwa przedstawiam na rys. 1.3.

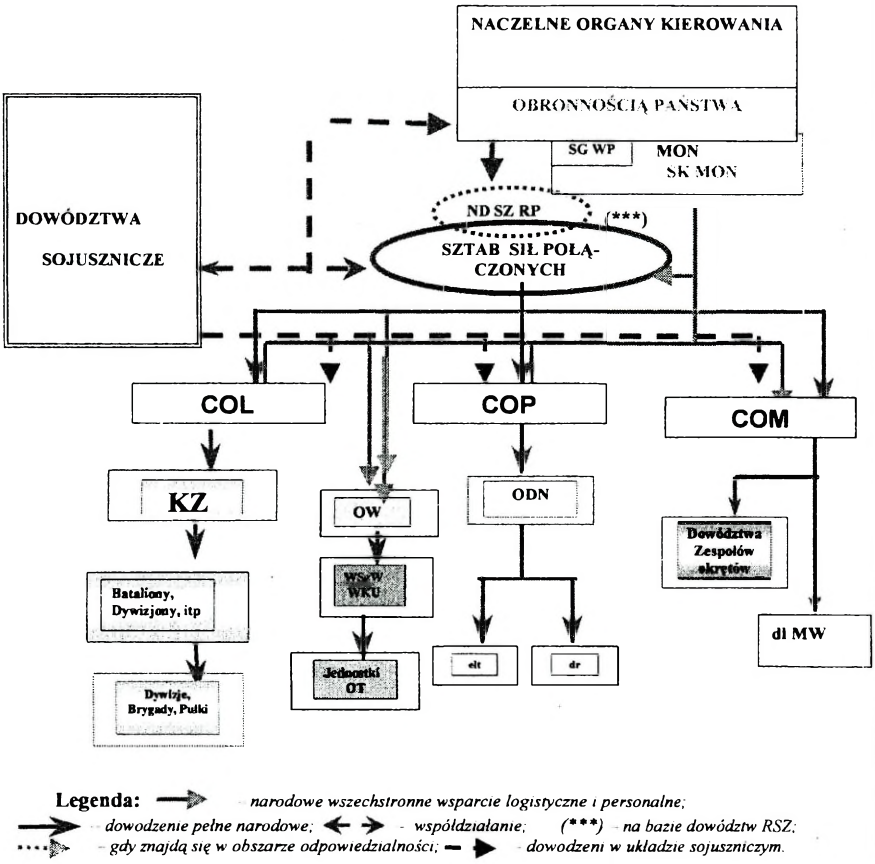

Rys. 1.3. Idea systemu dowodzenia SZ RP (*autorska*)

W tym wariancie rozwiązania oceniam, iż zapewni nam ono:

– *możliwość zachowania pełnej zdolności organizacyjno-wykonawczej przez MON (SG WP) w sytuacjach narastania zagrożenia bezpieczeństwa państwa, rozwijania sił zbrojnych i transformacji organów dowodzenia z czasu „P" na czas „K" lub „W";*

– posiadanie strategicznego organu dowodzenia zdolnego do kierowania połączonymi operacjami /a także SZ RP w konflikcie lokalnym) o dużych możliwościach operacyjnych i mobilnych;

– wykorzystanie w maksymalnym stopniu potencjału strukturalno-etatowego dowództw rodzajów sił zbrojnych (także w zakresie logistyki) czasu „P" w zakresie pełnego dowodzenia czasu „K" lub „W";

– możliwość wykorzystania Sztabu Sił Połączonych w systemie dowodzenia sojuszniczego, jak również wykorzystania części obsady operacyjnej tego sztabu jako narodowego komponentu wchodzącego w skład CJTF rozwijanego poza granicami naszego państwa;

– możliwość dowodzenia operacyjnego i zabezpieczenia wojsk wg jednego zamiaru (planu operacji);

– zachowanie właściwych relacji i poziomów współpracy pomiędzy narodowymi i sojuszniczymi organami dowodzenia.

W celu zapewnienia ciągłości dowodzenia podległymi wojskami organizuje się system dowodzenia. Złożona struktura organizacyjna wojsk lądowych, występowanie w niej różnych rodzajów wojsk i służb, różnych rodzajów urządzeń i środków, szeroki wachlarz wykonywanych przez nie zadań oraz duża różnorodność sposobów prowadzenia przez nie działań stawiają szczególne wymagania w zakresie systemu dowodzenia Wojsk Lądowych SZ RP. Poza tym dowodzenie w wojskach lądowych posiada swoją specyfikę odróżniającą ją od dowodzenia innymi rodzajami sił zbrojnych, wynika ona przede wszystkim z charakteru prowadzonych przez nie działań. Siły wojsk lądowych prowadzą działania w trzech środowiskach: w powietrzu, na lądzie i w eterze. Wymaga to od dowódców znajomości i doświadczenia w zakresie planowania i organizowania działań w szerokim spektrum problemowym oraz uwzględnienia specyficznych właściwości i warunków tych środowisk. Kolejną specyficzną właściwością dowodzenia siłami wojsk lądowych jest to, że pojedyncze zgrupowania taktyczne oraz oddziały i związki taktyczne dowodzone są z reguły z mobilnych stanowisk dowodzenia i jedynym środkiem dowodzenia w tych warunkach jest łączność radiowa i radioliniowa. Wymaga to znacznej operatywności, dużej wyobraźni i samodzielności zarówno ze strony dowódców sił znajdujących się na lądzie, jak i na powietrznych stanowiskach (punktach) dowodzenia. Wynika to z tego, że przy

silnie rozbudowanym systemie walki radioelektrycznej (WRe) potencjalnego przeciwnika, dowodzenie siłami wojsk lądowych w ugrupowaniu sformowanym do działań może być zrywane a nawet całkowicie niemożliwe.

Ważną właściwością jest to, że stanowiska dowodzenia szczebla taktycznego rozwijane są w ugrupowaniu jednostek (elementów) biorących bezpośredni udział w działaniach. Pozostają więc one pod ciągłym oddziaływaniem środków bojowych i uzbrojenia przeciwnika. Oprócz tego, z uwagi na niewielkie warunki przestrzenne w wozach dowodzenia (WD), wozach dowódczo-sztabowych (WDSz), wozach sztabowych (WSz), obsada oraz wyposażenie takich stanowisk dowodzenia (SD) jest ograniczona. Wszystko to wpływa na znaczne obciążenie obsady stanowisk dowodzenia (SD) i wywołuje naturalne dążenie do automatyzacji czynności w procesie dowodzenia.

Dowodzenie wojskami lądowymi jest to ukierunkowana działalność dowódców i sztabów, mająca na celu utrzymanie związków operacyjnych, związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów w ciągłej gotowości bojowej, przygotowanie ich do działań oraz kierowanie nimi w czasie ich prowadzenia. Dowodzenie to obejmuje: *ciągłe zdobywanie, zbieranie, studiowanie i uogólnianie danych o sytuacji oraz prognozowanie jej zmian; podejmowanie decyzji we właściwym czasie, planowanie działań; stawianie zadań siłom (wojskom); organizowanie i utrzymywanie ciągłego współdziałania, zabezpieczenia bojowego i logistycznego; utrzymanie gotowości i zdolności bojowej sił (wojsk); organizowanie systemu dowodzenia; kierowanie przygotowaniem do działań , powiadamianie sił podległych, podporządkowanych i sąsiadów o zmianach sytuacji; stałe kontrolowanie wykonywania zadań przez związki, oddziały, pododdziały oraz udzielanie im pomocy.*

Dowodzenie powinno zapewniać jak najlepsze wykorzystanie możliwości bojowych sił wojsk lądowych i terminowe wykonanie przez nie postawionych zadań w każdych warunkach i przy jak najmniejszych stratach własnych.

2. ZADANIA I PROGNOZOWANA STRUKTURA SYSTEMU DOWODZENIA

Pod względem organizacyjnym system dowodzenia wojsk lądowych SZ RP, tak jak każdy system kierowania, stanowi zbiór określonych relacji sprzężonych ze sobą informacyjnie lub technicznie, niezależnie od hierarchicznego poziomu (szczebla) dowodzenia. Jest więc on zbiorem określonych środków dowodzenia oraz zabezpieczających (obsługujących) ich ludzi powiązanych ze sobą, odpowiednio do struktury organizacyjnej sił lądowych oraz decyzji dowódcy podejmowanych w ramach wykonywania funkcji dowodzenia.

W systemie wyróżnia się następujące podsystemy:

– *organów i stanowisk dowodzenia;*

– *łączności i informatyki;*

– *informacyjno-decyzyjny, na który składają się elementy systemu rozpoznania i kontroli sytuacji oraz wspomagania decyzyjnego.*

Ze względu na swoje specjalistyczne przeznaczenie, każdy z podsystemów stanowi integralną funkcjonalno-informacyjną całość. Infrastrukturę systemu dowodzenia wojsk lądowych stanowią: ***stacjonarne i mobilno-stacjonarne*** stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblu centrum operacji lądowych; ***mobilno-stacjonarne i mobilne*** stanowiska dowodzenia, organizowane na poziomie operacyjno-taktycznym; ***mobilne (aeromobilne)*** stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblach taktycznych; ***sieci telekomunikacyjne*** organizowane przy użyciu środków łączności: *radiowej, radioliniowej, przewodowej, satelitarnej;* ***sieci informatyczne*** organizowane przy użyciu urządzeń i środków informatycznych; ***źródła informacji*** o sytuacji: powietrznej, lądowej, elektromagnetycznej (w eterze), chemicznej (punkty obserwacji wzrokowo-technicznej i elementy zintegrowanego rozpoznania) itp. W zależności od sytuacji mogą być wykorzystywane również powietrzne punkty dowodzenia (PPD).

W hierarchicznej strukturze organizacyjnej systemu dowodzenia wojsk lądowych proponuje się wyróżniać podległe Centrum Operacji Lądowych ***pięć poziomów dowodzenia***. ***Pierwszy*** poziom stanowią stanowiska dowodzenia pojedynczych pododdziałów (elementów ugrupowania). ***Drugi*** poziom, to stanowiska dowodzenia oddziałów wydzielonych i desantów taktycznych oraz batalionów (równorzędnych), a także jednostek brygadowych. ***Trzeci*** poziom stanowią stanowiska dowodzenia (GSD, TSD i WSD), brygad i jednostek dywizyjnych. ***Czwarty*** poziom tworzą stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblu dywizji, tj.: główne stanowisko dowodzenia (GSD); zapasowe stanowisko dowodzenia (ZSD); tyłowe stanowisko dowodzenia (TSD); wysunięte stanowisko dowodzenia (WSD) i stanowiska dowodzenia jednostek korpuśnych a w tym pododdziałów lotnictwa wojsk lądowych. ***Piąty*** poziom stanowią stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblu korpusu zmechanizowanego, tj.: główne stanowisko dowodzenia (GSD); zapasowe stanowisko dowodzenia (ZSD); tyłowe stanowisko dowodzenia (TSD); wysunięte stanowisko dowodzenia (WSD) oraz stanowiska dowodzenia pozostałych związków operacyjnych (ZO), związków operacyjno-taktycznych (ZO-T) i dowództw (sztabów) współdziałających (np.: POW, SOW, KOP, Kl, itp.).

Przyjęcie powyższego podziału jest determinowane, między innymi, przewidywanymi rodzajami zadań jakie mogą wykonywać wojska lądowe, a które precyzowane są na bieżąco w różnych dokumentach normatywnych SZ RP.

O jakości i sposobie przepływu informacji w systemie dowodzenia decyduje struktura informacyjno-decyzyjna pod pojęciem której rozumieć należy określony jakościowo i organizacyjnie stały porządek przestrzenno-czasowych relacji, w których następuje wymiana rożnych informacji, zwłaszcza rozkazów, zarządzeń i decyzji oraz meldunków, sprawozdań, danych o przeciwniku, jego możliwościach bojowych oraz parametrach taktyczno-technicznych wykorzystywanych środków walki. Obieg tego rodzaju informacji dokonywany jest za pomocą środków łączności i informatyki pomiędzy zhierarchizowanymi organami dowodzenia i elementami tworzącymi zgrupowania zadaniowe, funkcjonującymi na określonych poziomach dowodzenia. Każdy element tej struktury przedstawia sobą mniej lub bardziej roz-

budowany węzeł sieci informacyjnej, w którym zbiegają się zbiory informacyjne (informacja sytuacyjna i informacja decyzyjna) pochodzące z różnych źródeł, w postaci ustalonych sygnałów, najczęściej w postaci depesz (telegramów) oraz maszynowych nośników informacji. Środki i relacje łączności oraz dokonywane w nich procesy informacyjne jednoczą poszczególne elementy składowe systemu w jednolitą, zintegrowaną informacyjno-decyzyjną całość, z nałożonymi obwodami informacyjno-decyzyjnymi podsystemów: *organów i stanowisk dowodzenia, łączności, rozpoznania i kontroli sytuacji.*

Pierwszy z obwodów, który można wyróżnić stanowi zbiór różnorodnych stanowisk i punktów dowodzenia. Realizowana jest w nim najważniejsza część procesu dowodzenia wojskami, to jest zbieranie i przetwarzanie informacji sytuacyjnej oraz dyrektyw, rozkazów i zarządzeń wyższego szczebla dowodzenia. Większość informacji jest zobrazowana i dokumentowana w formie obliczeń i kalkulacji operacyjno-taktycznych.

Nie mniej ważne znaczenie w dowodzeniu spełnia podsystem rozpoznania i kontroli sytuacji taktyczno-operacyjnej na lądzie, w powietrzu, w eterze, a czasami i na morzu. Działają w nim siły przeznaczone do zdobywania, pozyskiwania, zbierania, opracowywania oraz wydawania informacji o przeciwniku, siłach własnych, stanie środowiska, sytuacji na lądzie i w powietrzu oraz w eterze, a działających w interesie zabezpieczenia dowodzenia wojskami.

W celu przekazywania informacji sytuacyjnej garnizony, rejony ześrodkowania i dyslokacji wojsk powinny być objęte siecią powiadamiania, alarmowania i ostrzegania, w której nieprzerwanie działają pozostając w stanie stałej gotowości bojowej siły i środki dyżurnej służby operacyjnej (DSO) oraz elementy systemów dowodzenia.

W dowodzeniu wojskami ważną rolę spełniają więzi funkcjonalne (zależności) istniejące pomiędzy poszczególnymi dowództwami i elementami składowymi systemu dowodzenia. Obejmują one trwałe hierarchicznie uporządkowane relacje nadrzędności i podporządkowania. Ich istota wyraża się w wykonywanych funkcjach podstawowych, regulujących i pomocniczych . Za zasadnicze uznaje się:

– *utrzymywanie podległych elementów systemu dowodzenia w gotowości do wykonywania zadań;*

– wykrywanie wszelkiego rodzaju celów (zagrożeń) w czasie zapewniającym skuteczne powiadamianie oraz jednoczesne naprowadzanie własnych sił i środków na zidentyfikowane cele;

– dokonywanie oceny sytuacji i wypracowanie decyzji na użycie sił lądowych do odparcia ataku przeciwnika lub likwidacji innego rodzaju zagrożeń;

– dowodzenie siłami lądowymi w toku działań poprzez nieprzerwane przesyłanie odpowiednich komend i meldunków.

Więzi informacyjno-funkcjonalne, zapewniane poprzez przekazywanie różnych zbiorów informacji muszą być w pełni realizowane w obszarze operacyjnego działania sił lądowych i w strefach odpowiedzialności związków operacyjnych i taktycznych, jak również w podstawowym i rozszerzonym obszarze rozpoznania i kontroli sytuacji (porównaj z rys. 2.1).

ORGANIZACJA POLA WALKI

<table>
<tr><td rowspan="5">Strefa komunikacji

Cmmunications Zone (COMMZ)</td><td rowspan="4">Tyłowa strefa działań bojowych

Rear Combat Zone (RCZ)</td><td rowspan="3">Tyłowy rejon korpusu

Rear Corpus Area</td><td>Tyłowy rejon dywizji

Rear Division Area</td><td>Rejon brygady

Bigade Area</td></tr>
<tr><td colspan="2">Rejon dywizji
Division Area</td></tr>
<tr><td colspan="3">Wysunięta strefa działań bojowych Forward Combat Zone (FCZ)</td></tr>
<tr><td colspan="4">Strefa działań bojowych
Gombat Zone (CZ)</td></tr>
</table>

Rys. 2.1. Obszary odpowiedzialności operacyjnej (przykład)

Objęcie więziami funkcjonalnymi wszystkich jednostek w całym obszarze działalności operacyjno-taktycznej wojsk lądowych zwiększa wskaźniki czasowo-przestrzenne funkcjonalności i jednocześnie dyspozycyjności bojowej oraz stawia wysokie wymagania w zakresie zapewnienia trwałości, ciągłości, operatywności i skrytości dowodzenia. W tym oczywiście przede wszystkim łączności i rozpoznania elektronicznego, od których zależna jest zdolność informacyjna i skuteczność dowodzenia siłami lądowymi.

Przechodząc do omówienia struktury systemu dowodzenia należy stwierdzić, że przede wszystkim powinna ona odzwierciedlać jego organizacyjny kształt, to jest wzajemne położenie i formę połączeń między jego oddzielnymi elementami i podsystemami. Struktura systemu dowodzenia w stosunku do funkcji przez niego wykonywanych występuje jak wewnętrzna baza, tzn. przy zadanej strukturze system może zmieniać swoje funkcje tylko w niewielkich określonych przedziałach. Jednocześnie z drugiej strony w celu zwiększenia efektywności działania tego systemu należy dążyć do zmiany jego funkcjonowania, a w tym celu często należy zmieniać częściowo lub w pełni strukturę systemu.

System dowodzenia siłami lądowymi jest to hierarchicznie uporządkowany zbiór stanowisk dowodzenia funkcjonujący w środowisku sieci łączności i informatyki oraz kierujący działaniami na teatrze powietrzno-lądowym. Ważnym elementem w systemie dowodzenia są stanowiska dowodzenia, które stanowią centra kierowania działaniami. Umożliwiają one dowódcy dowodzenie w każdym rodzaju działań. Stanowiska dowodzenia, powiązane ze sobą funkcjonalnie i informacyjnie w określonym układzie poziomym i pionowym, są ważnymi elementami całego systemu dowodzenia. W siłach lądowych proponuje się organizowanie następujących rodzajów stanowisk dowodzenia: *głównych stanowisk dowodzenia (GSD), zapasowych stanowisk dowodzenia (ZSD), tyłowych stanowisk dowodzenia (TSD), wysuniętych stanowisk dowodzenia (WSD), punktów dowódczo-obserwacyjnych (PDO) i powietrznych punktów dowodzenia (PPD). Tych ostatnich jako elementów wydzielanych z GSD.*

Główne stanowiska dowodzenia (GSD) – na wszystkich szczeblach dowodzenia przeznaczone są do planowania działań operacyj-

nych i taktycznych oraz do bezpośredniego dowodzenia wojskami i stanowią zasadnicze miejsca pracy dowódcy i jego sztabu. Praca na nich prowadzona jest w systemie dwuzmianowym. Powinny one zapewniać:

– *łączność dowodzenia ze wszystkimi elementami ugrupowania taktycznego (operacyjnego) oraz z wysuniętym stanowiskiem dowodzenia i powietrznym punktem dowodzenia;*

– *łączność z przełożonym i sąsiadami;*

– *ciągłe przygotowywanie informacji potrzebnych dowódcy do oceny sytuacji i podejmowania decyzji;*

– *przygotowywanie planów i rozkazów;*

– *koordynację prowadzenia rozpoznania i analizę informacji rozpoznawczych ze wszelkich dostępnych źródeł;*

– *organizację i koordynację wsparcia ogniowego;*

– *koordynację potrzeb zabezpieczenia logistycznego;*

– *przygotowywanie i przesyłanie meldunków do przełożonego;*

– *dowodzenie wojskami i sterowanie środkami rażenia w toku działań (walki, operacji);*

– *nadzór nad realizacją zadań;*

– *planowanie kolejnych (przyszłych) działań taktycznych (operacyjnych).*

Zapasowe stanowiska dowodzenia (ZSD) – organizowane są w celu zapewnienia ciągłości i trwałości dowodzenia wojskami oraz przejęcia dowodzenia w wypadku obezwładnienia głównego stanowiska dowodzenia (GSD). Zapasowe stanowiska dowodzenia nie ujawniają swojej działalności, gdy dowodzenie odbywa się z GSD. Zajmują się głównie monitorowaniem rozwoju sytuacji, pozyskiwaniem dokumentów dowodzenia opracowywanych na głównym stanowisku dowodzenia (GSD). Struktura organizacyjna ZSD powinna być taka aby zapewnić realizację powyższych zadań. O wielkości obsady operacyjnej decyduje dowódca danego szczebla dowodzenia.

W obecnej sytuacji organizacyjno-finansowej wojsk lądowych trudno organizować pełne ZSD i w tej sytuacji jego funkcję może spełniać tzw. **„ZSD mini"**.

Tyłowe stanowiska dowodzenia (TSD) – organizowane są w celu zapewnienia realizacji funkcji dowodzenia w obszarze tyłowym oraz

w sytuacji gdy nie organizuje się zapasowego stanowiska dowodzenia, podtrzymania zasadniczych funkcji dowodzenia w ograniczonym czasie w wypadku obezwładnienia głównego stanowiska dowodzenia (GSD). Zajmują się głównie koordynacją wsparcia personalnego i zabezpieczenia logistycznego, monitorowaniem rozwoju sytuacji w obszarze sił głównych, pozyskiwaniem dokumentów dowodzenia opracowywanych na głównym stanowisku dowodzenia (GSD) oraz realizacją planu działania w obszarze tyłowym. Struktura organizacyjna tyłowego stanowiska dowodzenia (TSD) powinna być taka, aby umożliwiała realizację powyższych zadań. O wielkości obsady operacyjnej decyduje dowódca danego szczebla dowodzenia.

Wysunięte stanowiska dowodzenia (WSD) – rozwija się okresowo, stosownie do potrzeb w celu zapewnienia dowódcy bezpośredniego wglądu w sytuację i skrócenia czasu reakcji w relacjach dowodzenia podległymi wojskami w decydujących fazach operacji (walki). Obsada operacyjna tych stanowisk wydzielana jest z głównego stanowiska dowodzenia (GSD) w zależności od potrzeb dowodzenia i decyzji dowódcy. Niemniej jednak powinny one zawsze zapewnić:

– *nadzór nad prowadzonymi działaniami bojowymi;*

– *nadzór i koordynację manewru i wsparcia ogniowego;*

– *koordynację wsparcia powietrznego i obrony przeciwlotniczej;*

– *przekazywanie potrzeb zabezpieczenia logistycznego do głównego SD;*

– *możliwość szybkiej zmiany rejonu rozmieszczenia stanowiska;*

– *ciągłą łączność z podległymi wojskami, głównym, zapasowym i tyłowym SD oraz z przełożonym i sąsiadami.*

Bazę obsady wysuniętego stanowiska dowodzenia (WSD) stanowi Komórka Operacyjna (Ops) Centrum Operacyjnego Sektora Dowodzenia GSD uzupełniona wg potrzeb oficerami specjalistami i mobilnymi elementami łączności. WSD rozwija się w czasie i miejscu zgodnie z decyzją dowódcy danego szczebla dowodzenia.

Punkt dowódczo-obserwacyjny (PDO) organizuje się, w zależności od potrzeb, na szczeblu brygada, pułk, batalion (równorzędny) w celu zapewnienia dowódcy bezpośredniego wglądu w sytuację oraz skrócenia czasu reakcji w relacjach dowodzenia podległymi pododdziałami (elementami ugrupowania).

Powietrzne punkty dowodzenia (PPD) – stanowią element składowy głównego stanowiska dowodzenia i wykorzystywane są do zapewnienia dowodzenia w czasie: *przemieszczania się dowódcy, przegrupowania (przemieszczania) związków operacyjnych i taktycznych, wyprowadzania wojsk z rejonów zmasowanych uderzeń przeciwnika itp.*

Na poszczególnych szczeblach dowodzenia przewiduje się organizację następujących stanowisk dowodzenia (tabela 2.1):

Tabela 2.1

SZCZEBLE DOWODZENIA	RODZAJ STANOWISKA DOWODZENIA					
	SD	ZSD	TSD	WSD	PPD***	PDO
Centrum Operacji Lądowych	X	*		X	X	
Korpus	X	*	X	X	X	
Dywizja	X		X	X	X	
Brygada	X		X****	X**	X	X**
Pułk	X		X****			X
Batalion - *równorzędny*	X					X

Legenda do tabeli 2.1 ** – przy odpowiednim stanie sił i środków dowodzenia w jednostkach wsparcia dowodzenia, ** – alternatywnie z PDO, *** – część składowa GSD, **** – w miarę potrzeb i możliwości.*

Dla każdego stanowiska dowodzenia przewiduje się 1–2 zapasowe rejony rozwinięcia.

Natomiast w sytuacji gdy zostaną wprowadzone do wojsk zautomatyzowane systemy dowodzenia to na szczeblu korpusu i dywizji powinny być stale organizowane tyłowe stanowiska dowodzenia (TSD) i zapasowe stanowiska dowodzenia (ZSD).

W wojskach lądowych przyjmuję występowanie i funkcjonowanie następujących typów stanowisk dowodzenia:

– *stacjonarne;*

– *stacjonarno-mobilne;*

– *mobilno-stacjonarne;*
– *mobilne (aeromobilne).*

Stanowisko dowodzenia stacjonarne rozmieszczane byłoby w obiektach w pełni przygotowanych i dostosowanych pod każdym względem do potrzeb dowodzenia (w dotychczasowych miejscach dyslokacji lub innych obiektach wojskowych czy specjalnych).

Stanowisko dowodzenia stacjonarno-mobilne byłoby rozmieszczane w wybranych i przygotowanych wcześniej obiektach, a środki mobilne łączności uzupełniają tylko docelowe potrzeby dowodzenia w zakresie usług łączności i informatyki.

Stanowisko dowodzenia mobilno-stacjonarne może być rozmieszczane w obiektach, które nie pokrywają potrzeb w zakresie łączności, a mobilne środki łączności stanowią główną bazę w zakresie zaspokojenia potrzeb dowodzenia na usługi łączności i informatyki.

Stanowisko dowodzenia mobilne (aeromobilne) byłoby przygotowane do rozmieszczenia w każdych warunkach i rejonach, z wykorzystaniem i bez, obiektów stacjonarnych, a praca sztabowa prowadzona byłaby na środkach mobilnych lub aeromobilnych, autonomicznych pod względem usług łączności i informatyki.

W organizowanych stanowiskach dowodzenia wyróżniamy zawsze:

1) organa dowodzenia – zorganizowane w zespoły funkcjonalne odpowiadające obszarom problemowym dowodzenia. Są głównym elementem części operacyjnej stanowisk dowodzenia przeznaczonym do sprawowania dowodzenia;

2) węzeł telekomunikacyjny i siły poczty polowej – zapewnia przepływ informacji poprzez techniczne i pocztowe środki łączności oraz informatyki wewnątrz stanowiska dowodzenia i pomiędzy stanowiskami dowodzenia, zgodnie z zasadami organizacji łączności dowodzenia, współdziałania i powiadamiania (ostrzegania, alarmowania);

3) grupę zabezpieczenia – organizującą wszechstronne zabezpieczenie bojowe i logistyczne stanowiska dowodzenia.

Ponadto w pobliżu rejonu stanowiska dowodzenia, w zależności od szczebla, organizuje się lądowisko dla śmigłowców łącznikowych

i PPD oraz punkt wymiany poczty polowej (PWPP) ze składu wojskowej stacji pocztowej (WSP) stanowiska dowodzenia.

Ilość poszczególnych komórek organizacyjnych stanowisk dowodzenia oraz wielkość obsady personalnej uzależniona jest od wielu czynników. Można do nich zaliczyć:

– *zadania, jakie ma realizować dany zespół osób funkcyjnych;*

– *stopień przygotowania personelu i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia;*

– *wymogi określane przez zasady organizacji rozmieszczenia i pracy stanowisk dowodzenia;*

– *potrzebę zapewnienia ciągłości pracy podczas 24 godzin z uwzględnieniem systemu dwuzmianowego;*

– *wytyczne dowódcy i szefa sztabu.*

W zależności od szczebla i przeznaczenia stanowiska dowodzenia, jego strukturę wewnętrzną ***części operacyjnej*** tworzą elementy funkcjonalne wydzielane z jednej lub kilku komórek organizacyjnych dowództwa połączone w odpowiednio w sektory, centra, zespoły, grupy, jako zasadnicze komponenty tej części stanowisk dowodzenia, tj.:

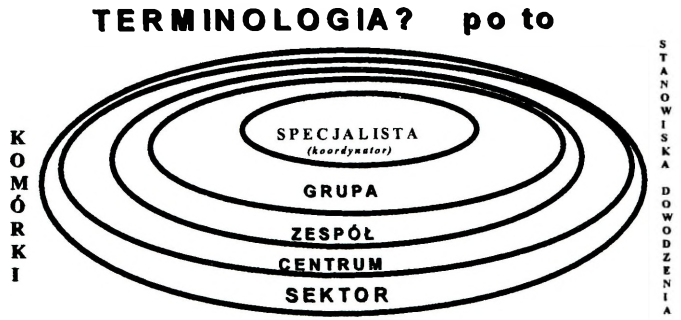

aby uniknąć sytuacji:
SEKTOR/OŚRODEK/CENTRUM/ZESPÓŁ/SEKACJA/GRUPA

1) dowodzenia (kierowania) – spełniające funkcję planistyczną, koordynującą, kontrolną i kierującą w zakresie prowadzonych działań. Koordynuje ono działania pozostałych komponentów stanowiska do-

wodzenia (SD), określa potrzeby na informacje lub dane potrzebne do powzięcia decyzji przez dowódcę;

2) wsparcia dowodzenia – spełniające funkcje wsparcia cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia w różnych relacjach i obszarach. Organizuje, zabezpiecza i nadzoruje przepływ i bezpieczeństwo informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami stanowiska dowodzenia (SD) i na zewnątrz, a także planuje i koordynuje funkcjonowanie systemu dowodzenia, łączności, informatyki, zabezpieczenia, ochrony i obrony stanowisk dowodzenia;

3) wsparcia działań – spełniające funkcję koordynatora wsparcia lotniczego i ogniowego wojsk zmechanizowanych, pancernych i aeromobilnych. Planuje użycie sił lotnictwa wojsk lądowych i innych specjalistycznych zgrupowań w wymiarze lądowo-powietrznym. Koordynuje wysiłek działania innych rodzajów wojsk na rzecz sił głównych;

4) zabezpieczenia działań – realizujące funkcje planistyczno-koordynujące zabezpieczenia logistycznego działań wojsk lądowych oraz administratora zasobów działalności personalnej i wsparcia dowodzenia wewnętrznego.

Ponad sześcioletnie badania autora, który był jednym z głównych konstruktorów takiej struktury stanowiska dowodzenia, wskazują, że nie jest to jednak takie proste jak się wydaje. Podczas planowania i organizowania tych stanowisk dowodzenia należało rozstrzygnąć wiele problemów z zakresu nazewnictwa, jak i podziału komórek sztabowych (zarządów, oddziałów, wydziałów, sekcji) na komórki poszczególnych stanowisk dowodzenia. A oto niektóre z tych problemów.

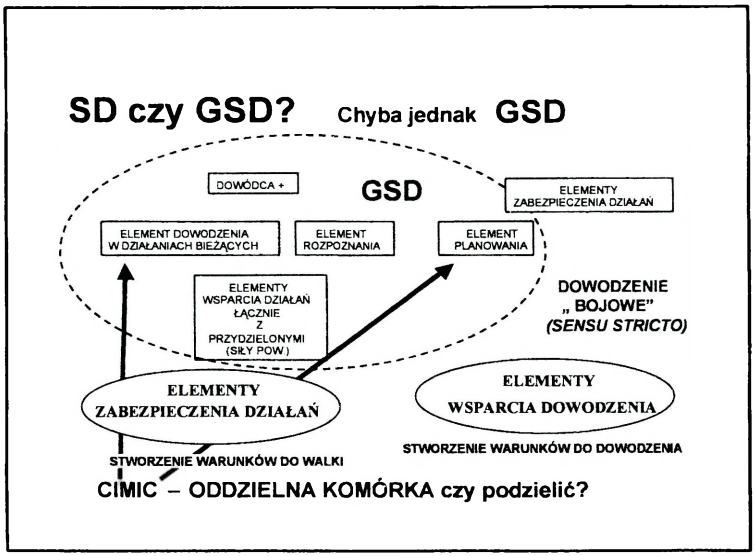

Rys. 2.2. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

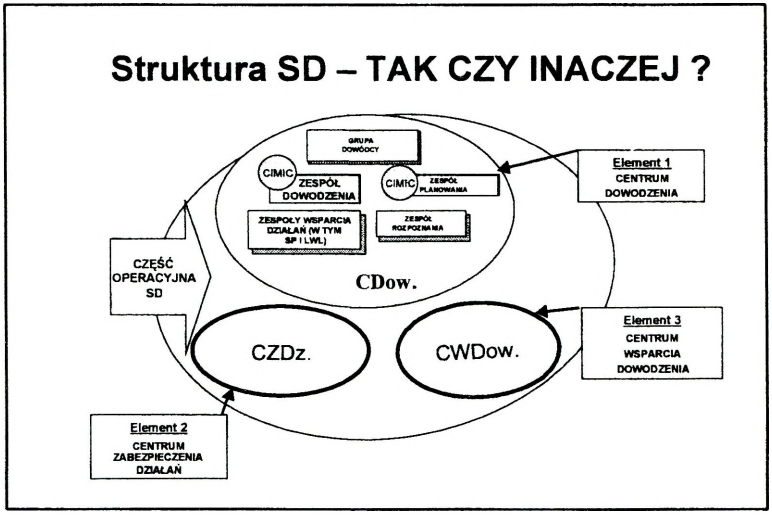

Rys. 2.3. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

Rys. 2.4. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

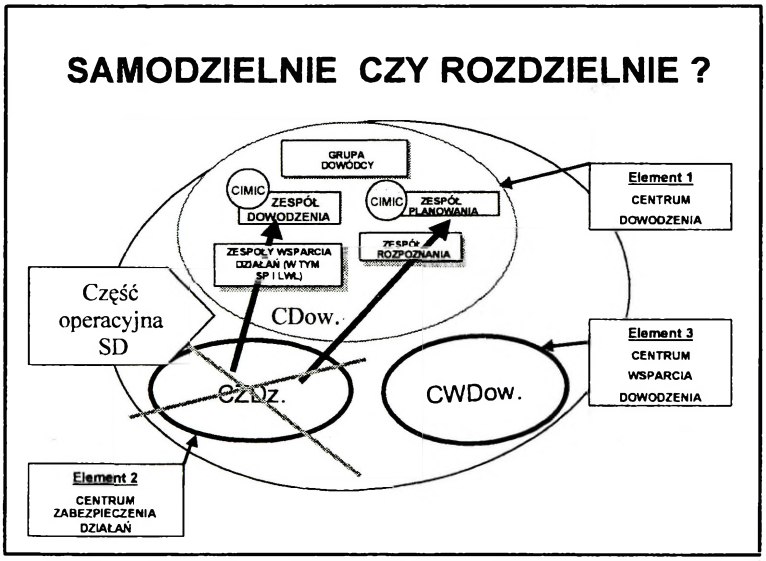

Rys. 2.5. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

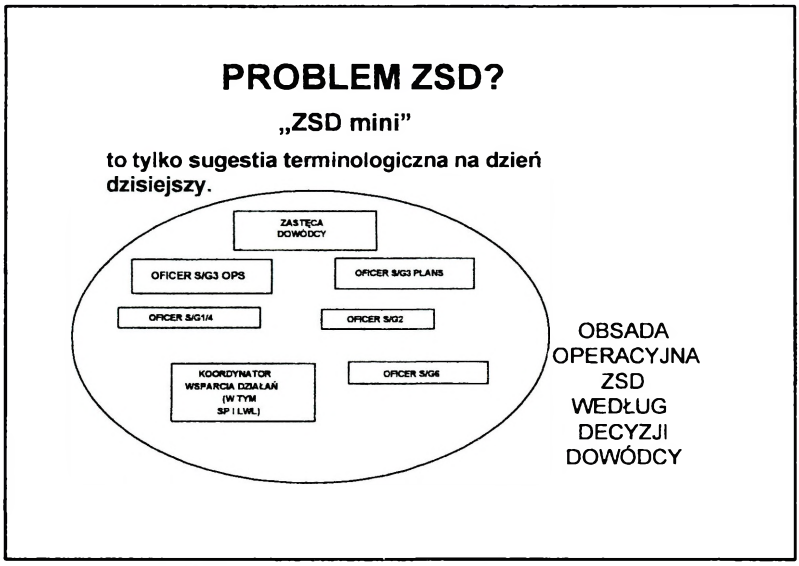

Rys. 2.6. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

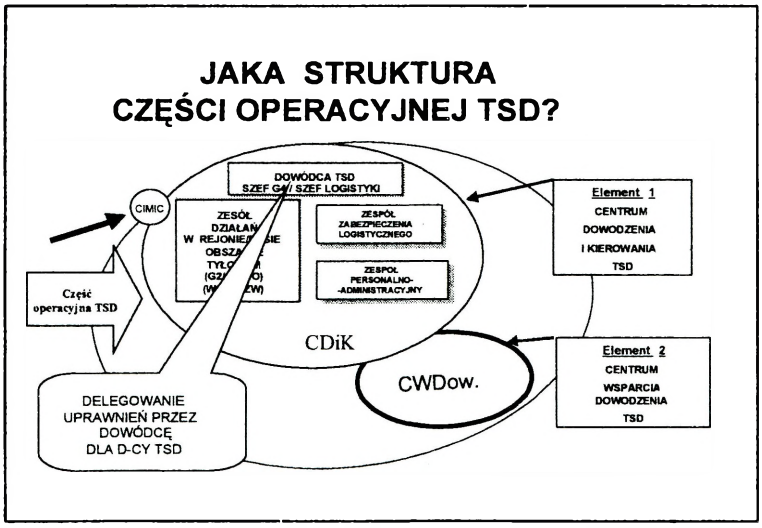

Rys. 2.7. Problemy merytoryczne podczas przyjmowania struktur i ich nazw w ramach stanowiska dowodzenia

Po tych rozważaniach i sugestiach ze znakiem zapytania do dalszych dyskusji i rozwiązań przyjmuję, iż struktury stanowisk dowodzenia mogą przedstawiać się następująco (rys. 2.8):

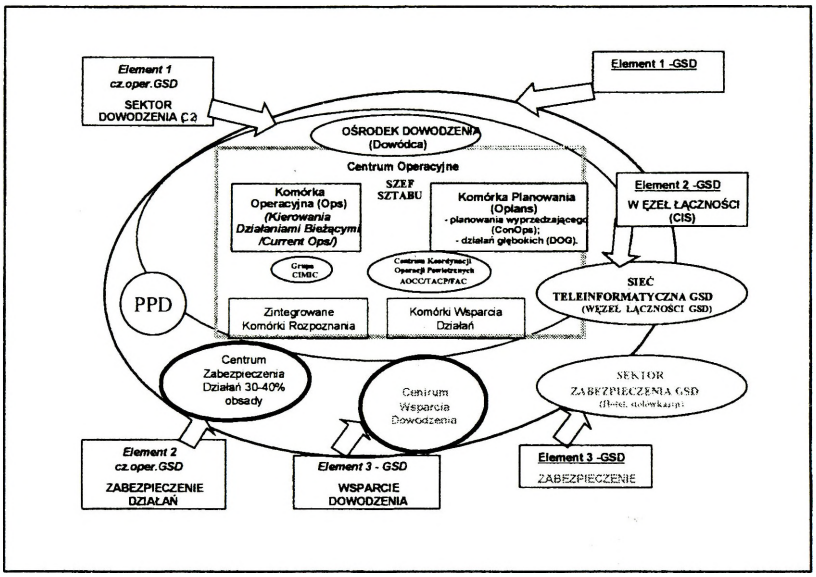

Rys.2.8. Ogólne elementy struktury organizacyjnej stanowisk dowodzenia

Szczegółową strukturę organizacyjną stanowisk dowodzenia określają dowódcy w odniesieniu do podległych dowództw, uwzględniając specyfikę działań, sytuację operacyjno-taktyczną i możliwości współdziałania w systemie sojuszniczym. Przykładowe wymagania jakim powinno sprostać każde stanowisko dowodzenia na każdym szczeblu organizacyjnym wojsk lądowym przedstawiono na rysunku 2.9.

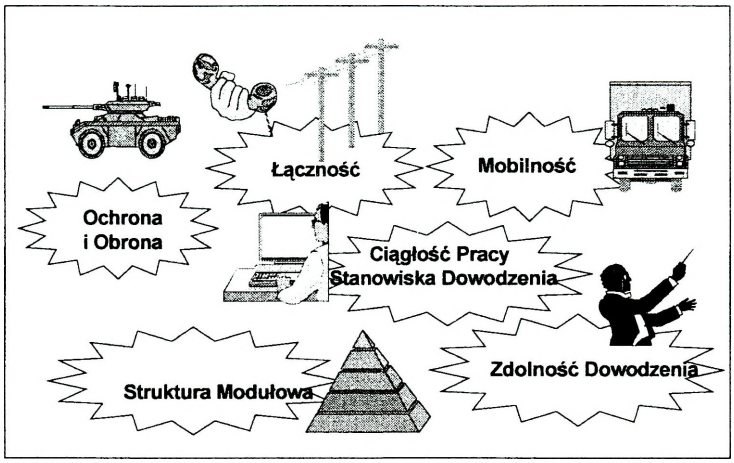

Rys. 2.9. Podstawowe wymagania wobec stanowisk dowodzenia

W świetle przedstawionych uwarunkowań wydaje się, że celowe by było aby na poszczególnych szczeblach organizacyjnych wojsk lądowych występowały takie a nie inne stanowiska dowodzenia (rys. 2.10).

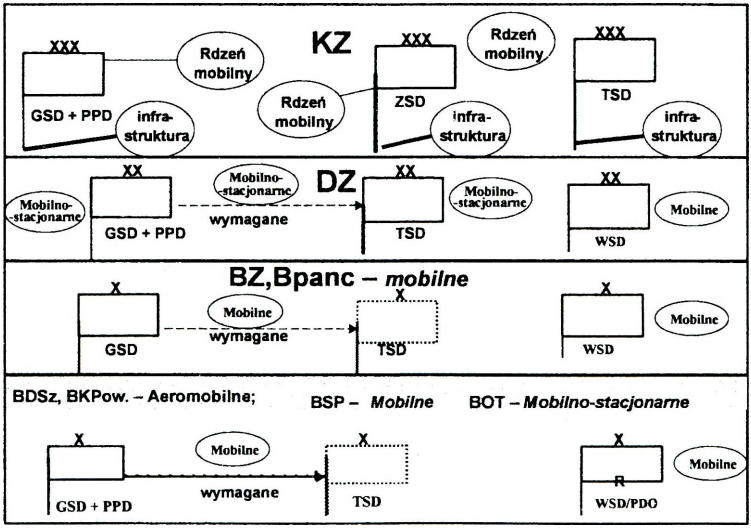

Rys.2.10. Rodzaje stanowisk dowodzenia organizowane na poszczególnych szczeblach organizacyjnych wojsk lądowych

Główne stanowisko dowodzenia przeznaczone byłoby przede wszystkim do:

– *synchronizacji i koordynacji całokształtu działań;*

– *dowodzenia wojskami w toku działań;*

– *synchronizacji i koordynacji działań wsparcia bojowego, personalnego i logistycznego na rzecz operacji;*

– *planowania przyszłych działań;*

– *planowania i dowodzenia wojskami przemieszczającymi się w przewidywaniu wejścia do działań.*

Przykładową strukturę organizacyjną części operacyjnej głównego stanowiska dowodzenia przedstawiono na rysunkach: 2.11, 2.12, 2.13.

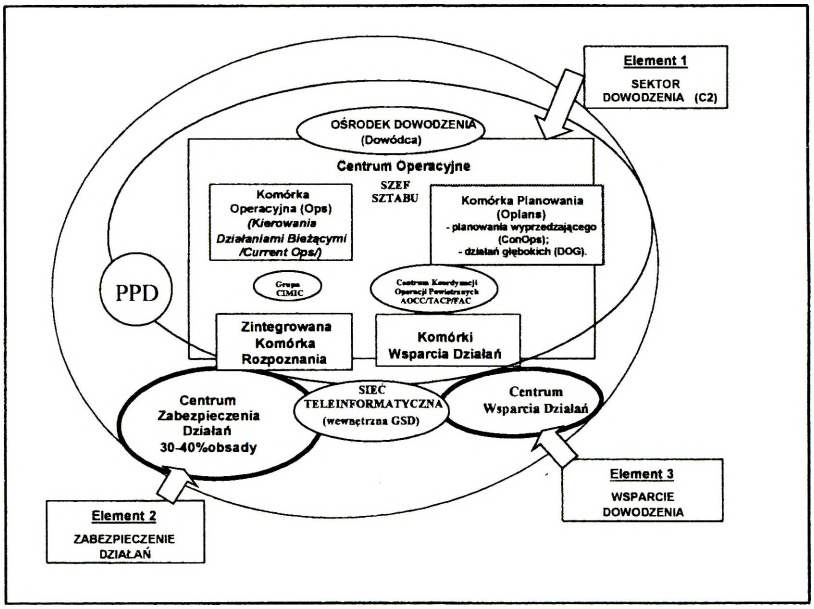

Rys. 2.11. Zasadnicze elementy części operacyjnej GSD, cz. 1

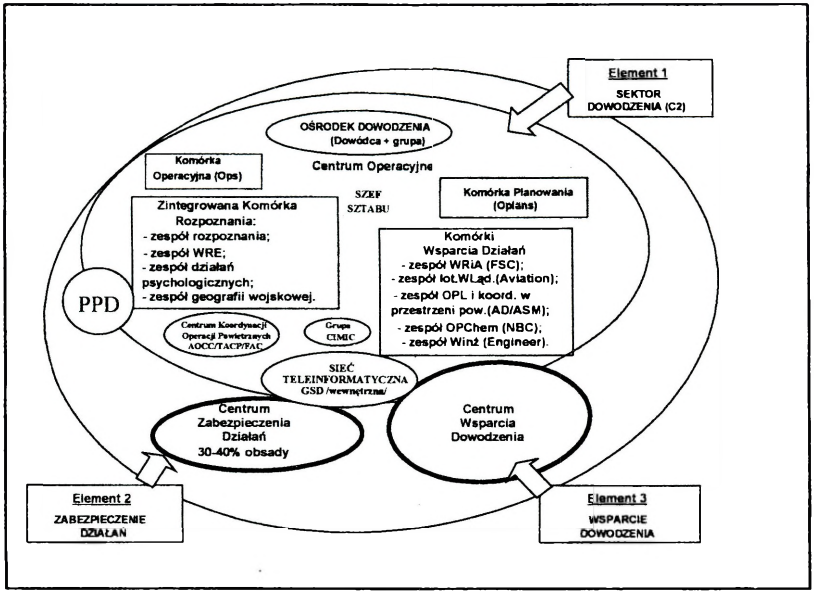

Rys. 2.12. Zasadnicze elementy części operacyjnej GSD, cz. 2

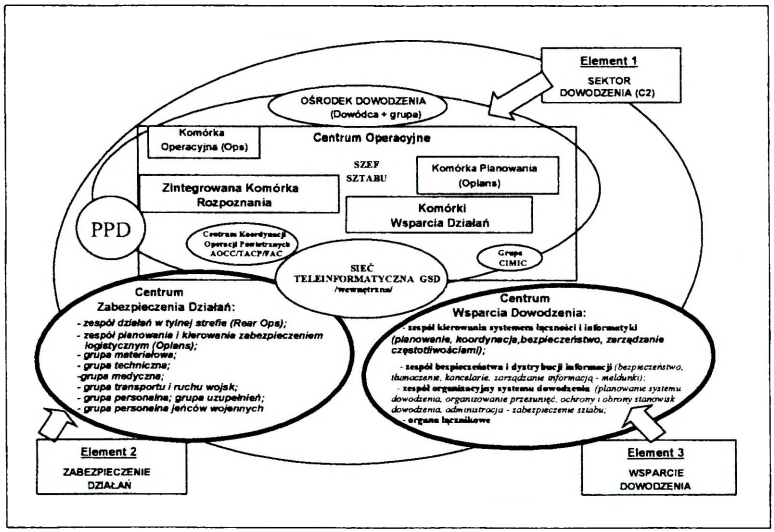

Rys. 2.13. Zasadnicze elementy części operacyjnej GSD, cz. 3

Powietrzne punkty dowodzenia (PPD) – stanowią element składowy głównego stanowiska dowodzenia i wykorzystywane są do zapewnienia dowodzenia w czasie przemieszczania się dowódcy, przegrupowania (przemieszczania) wojsk, wyprowadzania wojsk z rejonów zmasowanych uderzeń przeciwnika itp.

Zapasowe stanowisko dowodzenia (ZSD) w myśl założeń normatywnych (Instrukcja WSyD, Regulamin Dz. Wląd.) Powinno stanowić: „kopię" zarówno głównego jak i tyłowego stanowiska dowodzenia. Głównym celem jego funkcjonowania jest zapewnienie ciągłości dowodzenia w trakcie ich manewru lub w wypadku ich zniszczenia. Jednakże obecnie ograniczona ilość środków dowodzenia nie zapewnia takiej możliwości, pozwalając jedynie na organizację stanowisk typu „ZSD mini".

Przykład perspektywicznego zapasowego stanowiska dowodzenia (ZSD) przedstawiono na rysunku 2.14.

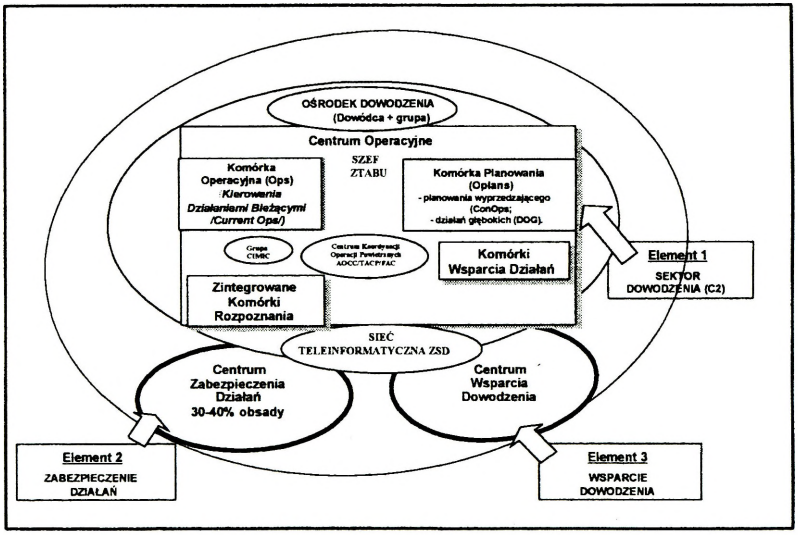

Rys.2.14. Część operacyjna perspektywicznego ZSD

Wspomniane wcześniej **„ZSD mini"** rozumiane jest jako wysoce mobilny punkt dowodzenia, zapewniający możliwość realizacji tylko najważniejszych funkcji podtrzymania dowodzenia w ograniczonym

czasie z obszaru odpowiedzialności GSD lub TSD. W praktyce oznacza to, że stanowi Ono ośrodek zapewniający ciągłość dowodzenia podczas przemieszczania tych stanowisk oraz zwiększa żywotność systemu dowodzenia.

Natomiast strukturę organizacyjną **„ZSD mini"** możliwego do organizacji na obecnym etapie wyposażenia przedstawiono na rysunku 2.15.

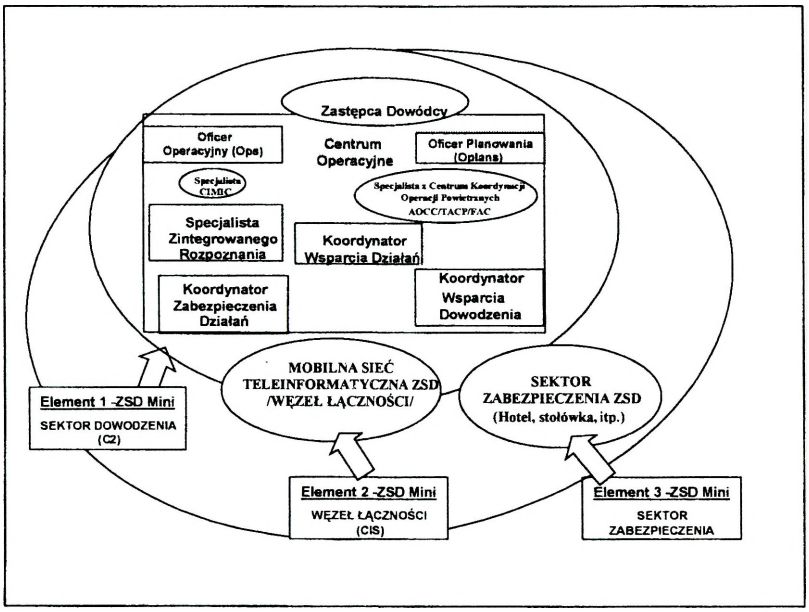

Rys. 2.15. Struktura organizacyjna „ZSD mini" i szczegółowa sektora dowodzenia

Tyłowe stanowisko dowodzenia (TSD) przewidziane jest przede wszystkim do zapewnienia:

– zarządzania obszarem tyłowym;

– planowania i kierowania działaniami związanymi z ochroną obszaru tyłowego;

– kierowania działaniami wsparcia logistycznego i personalnego;

– planowania i kierowania przemieszczeniami w obszarze odpowiedzialności *(tzw. administrative movement);*

– podtrzymania w ograniczonym zakresie i ograniczonym czasie zasadniczych funkcji dowodzenia w sytuacji zniszczenia lub obezwładnienia GSD przy braku ZSD.

Strukturę organizacyjną części operacyjnej tyłowego stanowiska dowodzenia (TSD) przedstawiono na rysunku 2.16.

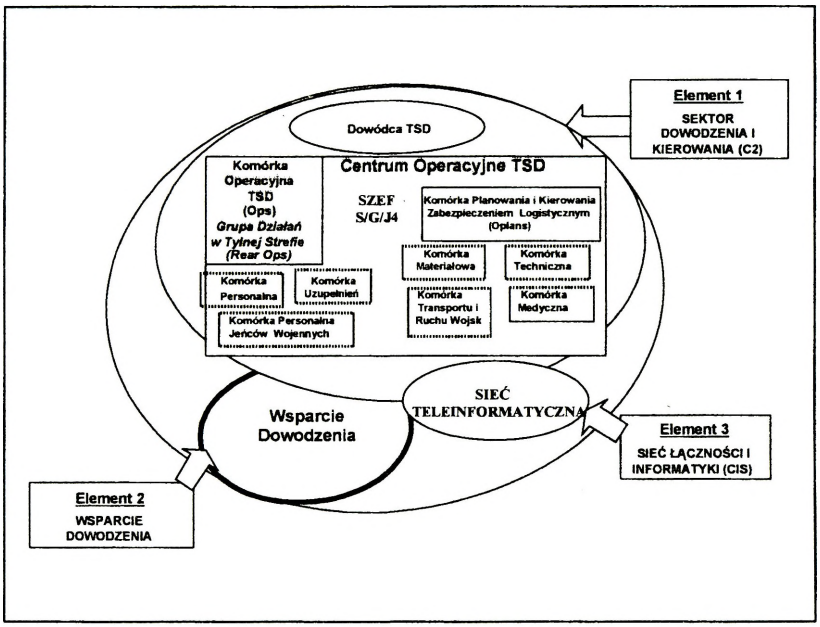

Rys. 2.16. Struktura organizacyjna części operacyjnej TSD

Wysunięte stanowisko dowodzenia (WSD) rozumiane jest jako niewielkie, bardzo mobilne miejsce pracy, umożliwiające dowódcy sprawowanie dowodzenia w bezpośredniej bliskości rejonu działań. Jego skład ograniczany jest zwykle do wozu dowodzenia dowódcy oraz wozów dowódczo-sztabowych osób funkcyjnych, które wraz z nim pracować będą na tym stanowisku (rys. 2.17).

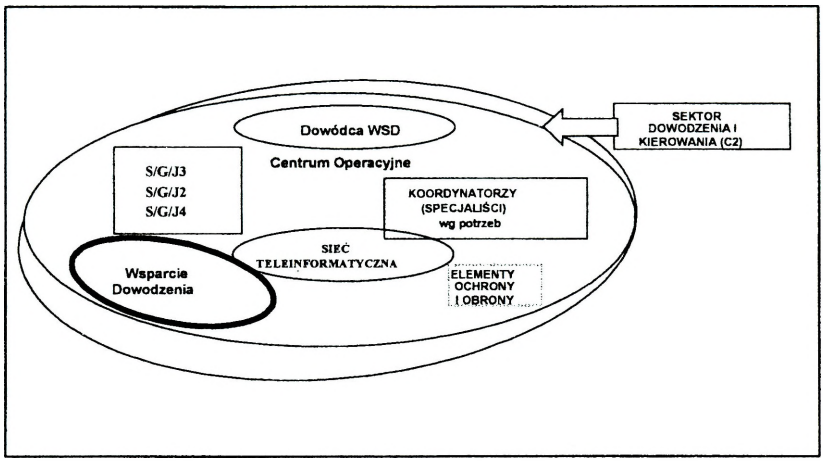

Rys. 2.17. Struktura wysuniętego stanowiska dowodzenia (WSD)

3. OSZCZĘDNE STRUKTURY ORGANIZACYJNE STANOWISK DOWODZENIA

Powiedzieliśmy już sobie, że dowodzenie to proces planowania, organizowania, przewodzenia i kontrolowania działania wojsk oraz wykorzystania przydzielonych im zasobów dla osiągnięcia określonych celów, związanych w czasie pokoju – z przygotowaniem, a w czasie kryzysu lub wojny – z bezpośrednim prowadzeniem działań dla potrzeb organów dowodzenia organizujemy stanowiska dowodzenia. Pokazaliśmy ich zbliżoną do standardów autorskich strukturę, jednak możliwości polskich jednostek są takie jakie są i w tej sytuacji należy znaleźć możliwe do przyjęcia rozwiązanie. Autor proponuje aby przyjmować na określony czas tzw. oszczędne struktury stanowisk dowodzenia do realizacji zadań w bardzo krótkim okresie, tj. do trzech czterech dni ich funkcjonowania. Są to struktury sprawdzone doświadczalnie na przestrzeni ostatnich pięciu lat w toku ćwiczeń dowódczo-sztabowych organizowanych przez Instytut Dowodzenia Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej. W tych strukturach praca operacyjna jednej zmiany trwa dwanaście godzin z przerwą na godziny nocne i zachowaniem przekazywania obowiązków zmianie „nocnej"(symulowanej).

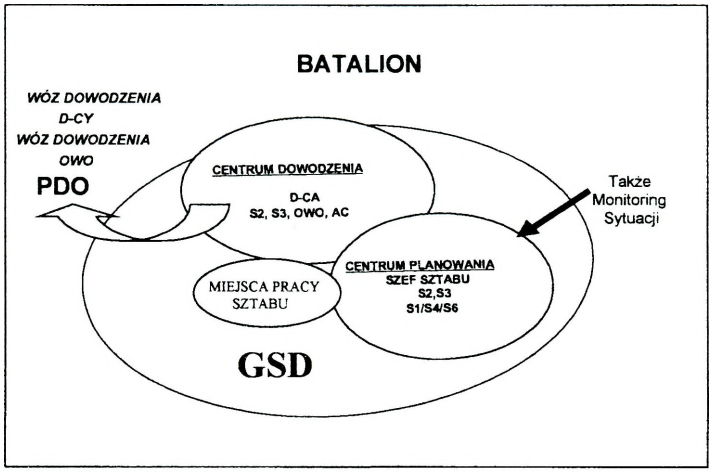

Rys. 3.1. Struktura części operacyjnej GSD batalionu

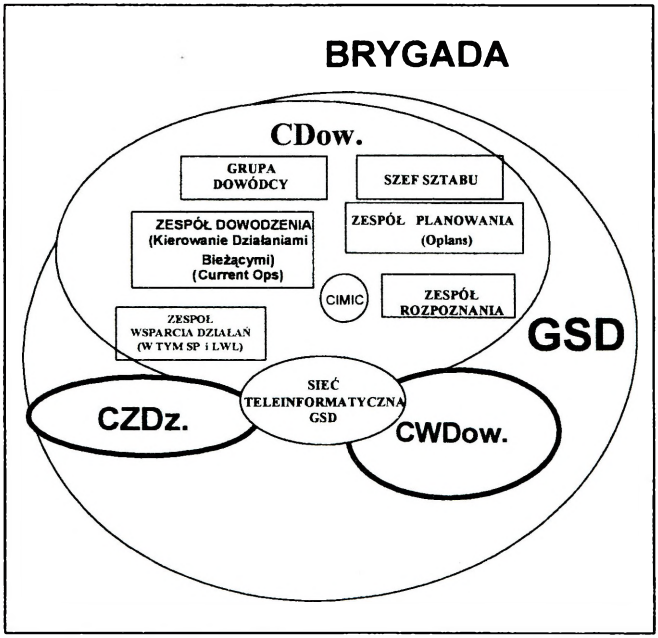

Rys. 3.2. Struktura części operacyjnej GSD brygady gdy nie organizujemy TSD

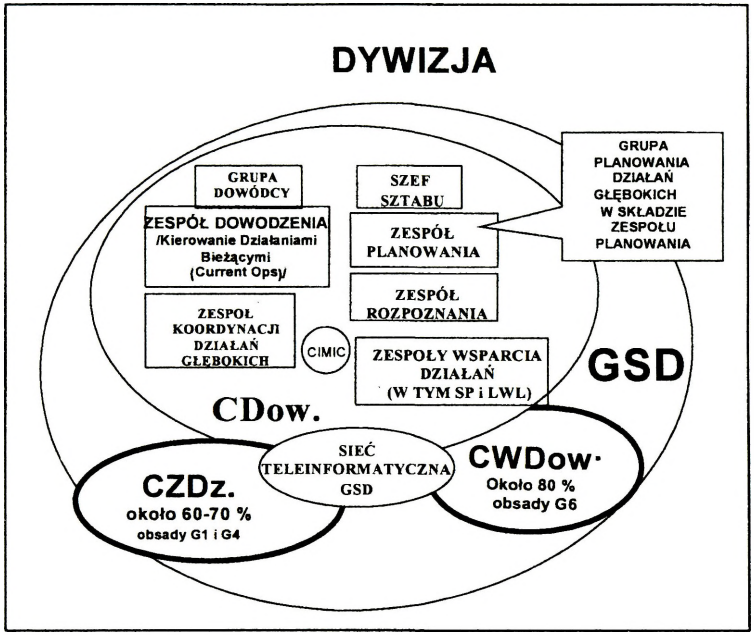

Rys. 3.3. Struktura części operacyjnej GSD dywizji gdy organizujemy TSD

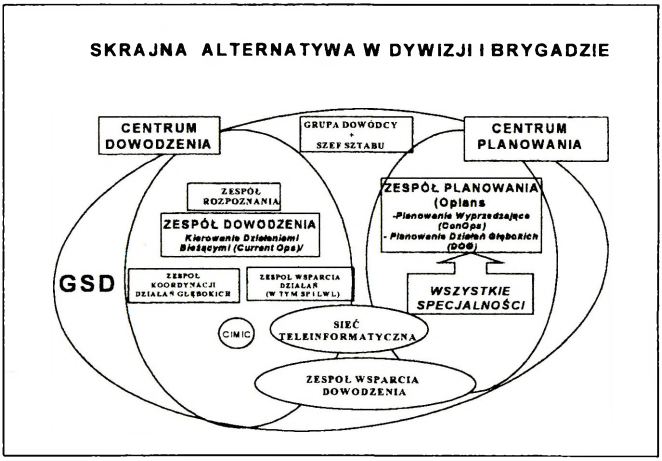

Rys. 3.4. Struktura części operacyjnej GSD brygady i dywizji w warunkach ekstremalnych

ODPOWIEDZIALNOŚĆ

ZA
PLANOWANIE I
KOORDYNACJĘ WSPARCIA
DOWODZENIA ODPOWIADA
SZEF S / G / J6
ZA REALIZACJĘ
DOWÓDCA JEDNOSTKI
WSPARCIA DOWODZENIA

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

PODSUMOWANIE

Dokonanie jakościowo-ilościowej oceny aktualnie działającego systemu dowodzenia możliwe jest przez posługiwanie się podstawowymi metodami badań operacyjnych. Funkcjonowanie systemów dowodzenia jest bowiem losowe, a ich matematyczne modele tworzy się na bazie teorii procesów stochastycznych.

Jak wiadomo przydatność bojową systemu dowodzenia, wartość jego struktury organizacyjnej, funkcjonalnej i informacyjnej obiektywnie zweryfikować mogą działania wojenne. Dowodem i dość czytelnymi tego przykładami mogą być zarówno wojna w Zatoce Perskiej jak i akcja zbrojna sił NATO w Afganistanie czy koalicji w Iraku, w których według wcześniej przygotowanych planów i programów zweryfikowano i oceniono systemy dowodzenia różnych rodzajów sił zbrojnych, a zwłaszcza ich podsystemy łączności i rozpoznania.

W konfrontacji z wynikami weryfikacji dokonanej podczas wojny w Zatoce Perskiej oraz innych zbrojnych konfliktach, na nowoczesnych systemach dowodzenia i kierowania środkami walki, prognozowany system dowodzenia wojsk lądowych SZ RP należy uznać za system, który w dalszym ciągu nie spełnia wszystkich wymagań jakie stawiane są dowodzeniu we współczesnych działaniach powietrzno-lądowych oraz w eterze, bez względu na wielkość obszaru i charakter wykonywanych zadań. Braki systemu są dostrzegane i dlatego też od szeregu lat prowadzone są prace badawcze związane z optymalizacją struktur dowództw i stanowisk dowodzenia oraz automatyzacją czynności w cyklu decyzyjnym procesu dowodzenia systemu dowodzenia. W ramach automatyzacji przewiduje się funkcjonowanie zautomatyzowanego podsystemu kontroli i zobrazowania sytuacji oraz zautomatyzowanego podsystemu wspomagania procesu decyzyjnego. Automatyzować można, po sformalizowaniu podstawowych czynności cyklu decyzyjnego organów sztabowych wspomagających dowódcę i rozmieszczonych na znormalizowanych elementach organizacyjnych

struktury stanowisk dowodzenia. Przedstawiony materiał jest materiałem dyskusyjnym po zamknięciu pewnego etapu badań i dyskusji w Instytucie Dowodzenia, na którym swoje piętno i to dość mocno zaznaczył sam autor.

LITERATURA

1. Galewski Z., *Czynniki powodzenia we współczesnej walce*, Warszawa 1986.
2. Huzarski M., Kaczmarek W., Działania taktyczne batalionu, AON, Warszawa 1995.
3. Kaczmarek W., *Działania bojowe oddziału, studium taktyczne*, Wrocław 1995.
4. Kaczmarek W., *Metodyka pracy w terenie dowództw szczebla taktycznego*, AON, Warszawa 1997.
5. Klawitter Z., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Odprawa koordynacyjna*, AON, Warszawa 2001.
6. Klawitter Z., Prusiński N., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Opracowanie planu działania i rozkazu operacyjnego*, AON, Warszawa 2001.
7. Koncepcja automatyzacja procesu dowodzenia na szczeblu brygady (BZ, BKPanc) i dywizji (DZ, DKPanc), PIT/AON, Warszawa 1999.
8. Kręcikij J., Metodyka pracy sekcji dowodzenia stanowiska dowodzenia oddziału i związku taktycznego, AON, Warszawa 2002.
9. Kręcikij J., Strzoda M., *Sporządzanie i wykorzystanie graficznych dokumentów dowodzenia. Mapy sytuacyjne*, AON, Warszawa 1998.
10. Kręcikij J., Strzoda M., *Sporządzanie i wykorzystanie graficznych dokumentów dowodzenia. Aneks (Plan działania) do rozkazu operacyjnego*, AON, Warszawa 1999.
11. Kręcikij J., Wołejszo J., Rozważenie wariantów działania metodą symulacji, Warszawa, AON 1999.
12. Michniak J. i inni, *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia Wojsk Lądowych*, AON, Warszawa 2000.
13. Michniak J., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia Wojsk Lądowych*, cz. II *Stanowisko dowodzenia batalionu (bz, bcz)*, AON, Warszawa 2000.
14. Paździorek P., *Wariantowanie użycia pododdziałów batalionu w walce*, AON, Warszawa 2001.

15. *Podstawowe kalkulacje operacyjno-taktyczne*, MON, Warszawa 1988.
16. Słowik J., *Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w natarciu*, AON, Warszawa 2002.
17. trzoda M., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Opracowanie wariantów działania*, AON, Warszawa 2001.
18. Strzoda M., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Porównanie wariantów działania*. AON, Warszawa 2001.
19. Strzoda M., Prusiński N., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Ustalenie położenia i meldunek sytuacyjny*, AON, Warszawa 2001.
20. Strzoda M., Prusiński N., *System dowodzenia. Terminologia* cz. I, AON, Warszawa 2001.
21. *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, DWL, Warszawa 1999
22. *Regulamin działań taktycznych Wojsk Zmechanizowanych i Pancernych (batalion kompania)*, DWL, Warszawa 2000.
23. *Uniwersalna metodyka oceny wartości bojowej oraz potencjału bojowego związku taktycznego i operacyjnych sił zbrojnych*, MON, Warszawa 1993.
24. Wołejszo J., *Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w działaniach opóźniających*, AON, Warszawa 2000.
25. Wołejszo J., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Rekonesans*, AON, Warszawa 2001.
26. Wołejszo J., *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Rozważanie wariantów działania*, AON, Warszawa 2001.
27. Wołejszo J., Fiołna Z., *Dowodzenie brygadą zmechanizowaną i (pancerną) w obronie*, AON, Warszawa.
28. Wołejszo J., Trembecki J. *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych*, cz. IV. *Analiza zadania i informowanie operacyjne*, AON, Warszawa 2001.
29. Wrzosek M., *Praca taktycznej komórki rozpoznawczej G-2*, „Przegląd Wojsk Lądowych" nr 9/1997 (dodatek).
30. *Zweryfikowany projekt automatyzacji dowodzenia pododdziałami wojsk zmechanizowanych (bz, bpzmot, kp) i wojsk pancernych (bcz, kcz)*, PIT/AON Warszawa 1999.

Publikacje
Akademii Obrony Narodowej

do nabycia w Wydziale Wydawniczym AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 2
00-910 Warszawa, tel. 681 40 55, tel./faks 681 37 52

- H. Binkowski, A. Ciupiński – **Polityka obronna i siły zbrojne partnerów Polski z Grupy Wyszehradzkiej**
- A. Bujak – **Praca w terenie na szczeblach taktycznych według standardów NATO**
- M. Cieślarczyk, P. Krawczyk, Z. Korulczyk – **Poradnik metodyczny autorów prac kwalifikacyjnych**
- M. Cieślarczyk, M. Chojnacki, A, Radomyski – **Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w siłach zbrojnych (SP) RP**
- M. Cieślarczyk (red.) – **Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki**
- A. Ciupiński, R. Białoskórski – **Wczesne ostrzeganie i zapobieganie współczesnym konfliktom zbrojnym w strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- T. Compa – **Zarządzanie przestrzenią powietrzną**
- J. Czaja – **Stolica apostolska wobec integracji europejskiej**
- K. Czajka – **Użycie artylerii w obronie oddziału**
- P. Daniluk – **Radiostacje pola walki**
- A. Dawidczyk – **Nowe wyzwania, zagrożenia i szanse dla bezpieczeństwa Polski u progu XXI w.**
- **Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach wojsk lądowych** (praca zbiorowa)
- W. Drążczyk – **Logistyka sił powietrznych w działaniach wielonarodowych**
- **Działania (operacje) połączone.** Materiały z konferencji naukowej
- M. Gąska – **Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych**
- M. Gąska, A. Ciupiński – **Międzynarodowe prawo humanitarne**
- A. Glen, W. Marud – **Kontrola przestrzeni powietrznej w czasie kryzysu i wojny**
- J. Gotowała – **Lotnictwo XXI wieku**
- J. Groskrejc – **Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów**
- J. Halik – **Metodyka opracowania pracy magisterskiej i studyjnej**
- M. Huzarski (red.) – **Taktyka ogólna wojsk lądowych**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm antyizraelski**
- K. Jałoszyński – **Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce?**
- K. Jałoszyński – **Zagrożenie terroryzmem w wybranych krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych**
- J. Janczak – **Zakłócanie informacyjne**
- Cz. Jarecki – **Użycie wojsk rakietowych i artylerii w operacji**
- T. Jemioło – **Globalizacja. Szanse i zagrożenia**
- T. Jemioło, K. Malak (red.) – **Bezpieczeństwo zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej**
- A. Jóźwiak, Cz. Marcinkowski – **Wybrane problemy współczesnych operacji pokojowych**
- L. Kanarski, P. Gawliczek – **Przywództwo w armiach NATO**
- L. Kanarski, B. Rokicki (red.) – **Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych**
- J. Kardas, K. Loranty – **Wybrane problemy bezpieczeństwa i obronności państwa w opiniach pracowników administracji publicznej**
- J. Kardas, K. Loranty – **Instytucjonalizacja przygotowania obronnego kadr administracji**
- C. Kącki – **Izrael. Jego wpływ na rozwój sytuacji w regionie Bliskiego Wschodu**
- **Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych – część I-III** (praca zbiorowa)
- W. Kitler (red.) – **Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP**
- W. Kitler – **Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System** (rozprawa habilitacyjna)
- W. Kitler – **Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych**
- Z. Klawitter – **Wybrane aspekty systemu dowodzenia brygady zmechanizowanej (pancernej) w działaniach taktycznych**
- Z. Klawitter – **Rola i zadania zespołu wsparcia personalnego na stanowisku dowodzenia BZ/BPanc**
- T. Kochański – **Logistyka międzynarodowa**
- K. Koliński – **Dowodzenie siłami powietrznymi**
- S. Korzeniowski – **Żandarmeria wojskowa**
- M. Koziński – **Umowa offsetowa i inne formy udziału państwa w międzynarodowym obrocie gospodarczym**
- M. Kozub – **Lotnictwo w operacjach połączonych**
- M. Kozub – **Lotnictwo w bojowym poszukiwaniu i ratownictwie**
- J. Kręcikij – **Współczesne kierowanie wojskami. proces dowodzenia**
- J. Kręcikij – **Metodyka pracy sekcji dowodzenia oddziału i związku taktycznego**
- R. Kwećka – **Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń**
- R. Kwećka, M. Gryga – **Informacja w walce zbrojnej**
- K. Kubiak – **Transport wojsk i ładunków wojskowych drogą morską przy użyciu statków handlowych**
- L. Łukaszuk – **Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa**

- L. Łukaszuk – **Europejskie prawo pokoju i bezpieczeństwa**
- L. Łukaszuk – **Dyplomacja współczesna a problemy prawa i bezpieczeństwa międzynarodowego**
- T. Majewski – **Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych**
- T. Majewski – **Kierownik – dowódca w organizacji**
- K. Malak – **Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi**
- J. Marczak (red.) – **Samoorganizacja społeczeństwa na rzecz bezpieczeństwa powszechnego. Samoobrona powszechna III RP**
- M. Marszałek, A. Radomyski – **Metodyka pracy zespołów funkcjonalnych na SD brygady rakietowej sił powietrznych**
- Z. Maślak, K. Kozłowski, P. Krawczyk – **Podstawy użycia lotnictwa myśliwskiego**
- Z. Maślak – **Podstawy teorii informacji obrony powietrznej**
- Z. Maślak (oprac.) – **Informacje w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia.** Materiały z sympozjum nauk.
- J. Michniak (red.) – **Projektowanie struktury organizacyjnej dowództwa brygady zmechanizowanej (pancernej)**
- G. Nowacki – **Informacja w walce zbrojnej. Materiały z sympozjum naukowego**
- G. Nowacki – **Strategiczne siły jądrowe wybranych państw**
- G. Nowacki – **Rozpoznanie satelitarne USA i Federacji Rosyjskiej**
- G. Nowacki (red.) – **Militaryzacja kosmosu**
- E. Nowak – **Gospodarowanie zasobami majątkowymi**
- I. Nowak – **Wybrane problemy historii polskiej techniki wojskowej XX wieku. Sprzęt i środki wojsk chemicznych**
- M. Obrusiewicz – **Wielonarodowe połączone siły zadaniowe CJTF**
- J. Pawłowski, A. Ciupiński (red.) – **Umiędzynarodowiony konflikt wewnętrzny**
- J. Płaczek – **Ewolucja polskiej myśli obronno-ekonomicznej w latach 1976–2000**
- J. Płaczek (red.) – **Gospodarka obronna Polski w końcu lat dziewięćdziesiątych. Szanse i zagrożenia**
- A. Polak – **Wybrane zagadnienia obrony wybrzeża w Polsce (1920–2002)**
- A. Polak – **Teoria grup operacyjnych w polskiej sztuce wojennej okresu międzywojennego**
- **Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów** (praca zbiorowa)
- K. Przeworski – **Ewakuacja jako sposób ochrony ludności**
- A. Radomyski – **Zagrożenie śmigłowcowe dywizji zmechanizowanej**
- A. Radomyski – **Metody i treść pracy zespołu OPL na stanowisku dowodzenia dywizji zmechanizowanej**
- S. Sadowski – **Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej**
- P. Sienkiewicz – **5 wykładów**
- A. Skrabacz – **Kobiety w obronie narodowej Polski u progu XXI w.**
- J. Skrzyp (red.) – **Informator geograficzny o państwach kandydujących do Sojuszu Północnoatlantyckiego**
- J. Skrzyp, Z. Lach – **Informator geograficzny. Państwa członkowskie NATO**
- Z. Skwarek – **Powietrzne systemy wczesnego wykrywania i powiadamiania**
- **Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego** (praca zbiorowa)
- **Słownik terminów z zakresu psychologii** (praca zbiorowa)
- **Słownik pojęć sojuszniczej obrony powietrznej** – (praca zbiorowa)
- M. Sołoducha, P. Malinowski – **Użycie artylerii w szczególnych rodzajach działań bojowych**
- H. Spustek – **Wybrane zagadnienia badań operacyjnych i modelowania liniowego**
- Z. Stachowiak – **Metodyka i metodologia pisania prac kwalifikacyjnych (licencjackich, magisterskich i podyplomowych)**
- Z. Stachowiak, J. Płaczek (red.) – **Wybrane problemy ekonomiki bezpieczeństwa**
- R. Stępień (red.) – **Edukacja w wyższych szkołach wojskowych**
- M. Strzoda, N. Prusiński – **System dowodzenia. Terminologia. Część I**
- M. Strzoda (red.) – **Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania**
- R. Szpyra – **Powietrzna sztuka operacyjna wybranych państw**
- B. Szulc, T. Majewski (red.) – **Rozwój kompetencji kierowniczych**
- E.A. Wesołowska, A. Szerauc (red.) – **Patriotyzm – Obronność – Bezpieczeństwo**
- J. Wołejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w obronie**
- J. Wołejszo – **Wybrane aspekty projektowania struktury organizacyjnej zespołu dowodzenia SD brygady zmechaniz.**
- J. Wołejszo, Z. Fiołna – **Dowodzenie brygadą zmechanizowaną (pancerną) w marszu**
- **Wojsko wobec polskiego października'56. Rezolucje, uchwały, listy** (wybór, wstęp i opracowanie: E. J. Nalepa)
- J. Wojtasik (red.) – **Studia z dziejów polskiej techniki wojskowej od XVI do XX wieku**
- E. Zabłocki – **Współczesne siły powietrzne**
- S. Zalewski – **Służby specjalne w państwie demokratycznym**
- **Założenia operacyjne do doktryny zasadniczej sił powietrznych** – (praca zbiorowa)
- L. Zapała – **W rembertowskiej Alma Mater**
- W. Zawadzki, T. Majewski, N. Prusiński – **Informacyjne uwarunkowania procesu decyzyjnego**
- B. Zdrodowski, M. Marszałek – **Operacje pozawojenne sił powietrznych**
- J. Zieliński (red.) – **Podstawowe założenia dydaktyki sztuki operacyjnej**
- J. Zuziak – **Dzieje Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie 1947–1997**